

ואף גם לענין עננו יש לומר דהאגודה לקח זה מהתוס' דפרק במה מדליקין ד' כ"ד ע"א ד"ה תעניות שכתבו ומה שש"ץ מתפלל עננו שחרית היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וכ"כ המרדכי שם והסמ"ג. הרי אם אפילו רק אחד לבד התענה אין ברכה דעננו שבין גואל לרופא לבטלה ח"ו וכש"כ ג'. וזה הראני ההמ"ץ דמחננו. וקרוב ללשון זה הוא בהרא"ש פ"ק דתעניות סי' י"ז והובא בטור ס' תקס"ה. וא"כ הגם שנדחו דברי האגודה היינו רק בכה"ב ולא בד"צ. ויש לצרף עוד ב' טענות. א' דבתענית דף י"ד יש סברא בגמרא דאפי' יחיד קובע ברכה לעצמו וע' בהרא"ש שם סי' י"ז א"כ בנד"ז שאינו יחיד רק צבור ממש רק דאניסי מלהתענות ויחידים מהם מתענים יש לומר דלכ"ע קובע ברכה לעצמו. ב' אם עכ"פ עוד שבעה ג"כ יאכלו רק פחות מכשיעור דנק' התענה אע"פ שעשה איסור כמ"ש בתשו' הריב"ש סי' רפ"ז שהביא כתר' והובא בא"ר וכש"כ הכא דהאכלים פחות כשיעור התענו וגם לא עשו איסור ועדיף מנדון דהריב"ש, לכן יש לומר דשפיר דמי לומר עננו בין גואל לרופא. כ"ז אמרת בחפזי ואתו המדע ולא להורות כלל באתי כ"א ככותב, וה' יסיר מאת ומאתנו ומכ"י כל מחלה וירפא כו' וישלח ברכה כו'.

סימן קיא

ע"ד הקרי שאירע לו ביוה"כ"פ בפירוש שמיע לי מני דמרון כאזמור נ"ע שלא לפחד מזה כי הדברים הנאמרים ע"ז בגמרא היינו דוקא לאנשים גדולים מאד שמצד הרהורי לבו רחוק מאד מזה ואין זה כ"א מן השמים השביעוהו ע"כ ידאוג וכו'. אבל מי שיוכל להיות שמצדו באה לו אינו בכלל זה כלל. כך כפל ושנה ושלש ושחק לפעמים ממי שהי' במר"ש מזה. ואני מוסיף ע"ד דאף אם אמנם יוכל ליפול במר"ש מזה ג"כ לומר שאף באדם פשוט רחוק הדבר שמצדו באה לו כי בודאי לא יתכן שבעיוה"כ"פ ירהר הרהורי עבירה ח"ו שמוזה יבוא לידי טומאה בלילה וא"כ בודאי מן השמים השביעוהו. אך באמת זה אינו דנהי דלא שכיח הרהורי עבירה ח"ו בעיוה"כ"פ אבל ההרהור מזה גופא שמתירא ומפחד לנפשו שלא יארע לו קרי בליל יוה"כ"פ זה שכיח טובא בעיוה"כ"פ והרהור ופחד זה יוכל לפעול בטבע הקרי כמו הרהורי עבירה וא"כ סוף סוף מצד ההרהור בא לו השביעה ולא מן השמים השביעוהו. ודברי כאזמור הגאון נ"ע אע"פ שא"צ חיווק עכ"ז הן הדברים מפורשים בט"ז באו"ח (סי' רפ"ח סק"ג) וז"ל ותו נראה דבכל גיוני שהרהר ביום ובא לו אח"כ בחלום אין לו שייכות לומר מן השמים כו' אלא ההרהור גרם לו וכמעשה דפרק הרווא כו' עכ"ל ע"י עליו דדומה ממש לנד"ז והביא דבריו ג"כ כאזמור' הגאון נ"ע בש"ע סי' הנ"ל ולכן יסית דעתו מזה לגמרי ויהי' שמח וטוב לב:

סימן קיב

[סיום שו"ת או"ה סי' סז]

ומ"מ אעפ"כ בנרות דחנוכה לפי מה שהעלינו דפ' ההדלקה דרך ימין היינו מימין לשמאל, אעפ"כ צריך לזוהר שיהיו הנרות מונחין בענין שהיותר ימני יהי' סמוך לו כדי שלא יצטרך לעבור על הנרות, ע"ד שנה' בט"ז ססי' תרע"ו ובפמ"ג שם. דא"כ י"ל דהא דאין מעבירין דוחה ההקפה דרך ימין. דאף נשת"ל אות א' דהקפה דרך ימין חמור מהא דאין מעבירין כו' דא"כ ל"ל להש"ס לומר דר' עקיבא לא יליף פנים מחוץ כו' ואף לפי' רש"י ולגירסת הספרים שהביא מתשו' הרשב"א צ"ל כן. מ"מ הרי י"ל דהתם ה"ט דההוא קרן דפגע ברישא בהכרח להעביר עליו כו', ועוד והוא העיקר דנהי דהקפה דרך ימין חמירא והו' בהקפה דרגל דילפינן מקרא, אבל הכא דעומד במקומו והעיקר דלא ילפינן יד מרגל וכ"ש הכא דאין שייך כלל ענין הליכה, א"כ בכה"ג י"ל דהא דאין מעבירין על המצות ודאי דוחה חיוב ההתחלה בימין.

ורחמנא ליבא בעי ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בזעף ח"ו יש ליעצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היים ולהכריחו כשיצא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קטנה קאמפער ומעט עשב מייענטע:

קריאת ויחל, אם יש בבהכנ"ס אף רק ג' מתענים יש לקרות ול"ד למ"ש באחרונים סי' תקס"ו גבי בה"ב. אך עננו צ"ע ד"ל שאין לומר ברכה בפ"ע בין גואל לרופא אא"כ יש עשרה שמתענין ואם אין עשרה יאמר בשומע תפלה, ואעפ"כ יש לומר כיון שיש ג' מתענין וגמרי ובודאי יהיה עוד שבעה שיאכלו רק פחות מכשיעור יוכל הש"ץ לומר עננו ג"כ ברכה בפ"ע:

והנה הטור סי' תקס"ו לא כתב רק כשאין עשרה שמתענין בה"ב לא יאמרו עננו ברכה בפ"ע. אבל לא הזהיר כן אקריאת ויחל, ובח' ב' אגודה כתב דכשיש ג' יאמרו עננו ויקרא ויחל. וי"ל הטור ג"כ לא יחלוק על ויחל דדמי לפרס' על שמע לג' שלא שמעו וכו' ועוד דברכת התורה אינה כ"כ ברכה לבטלה אף אם אין חובה לקרות דיש כמה פוסקים דצריך לברך אפי' אלימוד בעלמא כשהפסיק ע' סי' מ"ז בשם רש"י. וגם ברכו ע' סי' קל"ה בב"י דלא הוי התחלה כו' מוכח דל"ת ברכה לבטלה רק ברכה אחרונה צ"ע. וג"כ עב"י סי' מ"ז בשם תשו' רשב"א דהקשה אמאי אין מברכין אלימוד לאחריה. ומ"ש הרשב"א מפרק בא סימן הנה במערבא מברכים בסילוק תפילין ומ"ש ר"ת כתוס' של דרך בתפילין לבד מברכים ע' ח' הרמב"ן שהשיג עליו ואף שדבריו שם מבוארים ג"כ דא"צ לברך אחר לימוד התורה מצד טעם שכתב הבי"י סי' מ"ז מ"מ יש לומר דאינה ברכה לבטלה. ותו דהא בש"ס ברכות דף כ"א ס"ל לר' יוחנן דצריך לברך:

ויש לומר דלא איתוב רק דאין חיוב מדאורייתא לברך לאחריה כו' ע' שו"ת שאגת ארי' ועכ"פ כשצריך לקרות מספק יש לומר דצריך לברך ע' שו"ת מ"ב סי' ס"ב ועוד דהעיקר דבנד"ז חובה לקרות ממש כמשי"ת. דנהי ע' תשו' ריב"א שבב"י (ורמ"א בהגהה שם רס"י הנ"ל הביאו) רס"י קל"ה הרי אף שהוא מועד רק לג' אנשים יקראו ד' גברי כמ"כ הכא בתענית. רק יש לחלק דהתם דוקא כשתל בב' וה' אך עכ"פ הדין אמת בד' צומות הקבועים לקרות בהן בתורה (לפשפש במעשיו ולשוב ולכן תיקן דקורין בהן ברכות וקלות דאם בחוקתי כדפרש"י) א"כ להביא הנ"ל כשיש ג' מתענין פשיטא דיקראו. ואף למש"ש דלא נהיגי כן. היינו משום דלגבי שאר אנשים אינו מועד כלל. אבל הכא בד' צומות שאדברה כולנו מחוייבים להתענות ומוטל החובה לקרות בתורה רק שפוטרים א"ע מצד חשש כו' והיינו רק שאינו מתענה אבל חוב הקריאה בתורה מי הפקיע ממנו. ונהי דהוא עצמו לא יקרא כשאינו מתענה וג"כ כ' בשו"ע סי' תקס"ו רק בלשון יחיד יש מי שאומרה כו' מ"מ כשיש ג' מתענין פשיטא דיקראו שהרי גם על יתר השבעה מוטל החובה רק דאניסי כו' והרי בענין ברכה מעין ז' שאומרים בליל ש"ק אף דעכשיו בטל הטעם לגמרי מ"מ כיון שהתקינו נשאר התקנה. כש"כ התקנה לקרות בתורה בד"צ שהוא מצד עצם הדברים שאירע לאבותינו באותן הימים. אך תתבטל מצד סיבת המחלה כו' וע' בהרמב"ם פ"ג מה' תפלה ה"ח ובשאר התעניות שאנו מתענין על מה שאירע לאבותינו קורין ויחל כו'. ובתעניות שגזרין אותן הצבור מפני הצרות כו' קורין ברכות וקלות כדי שישונו העם כו' הרי קריאת ויחל בד"צ וכ"ש קריאה דט"ב בשחרית הם שייכים רק עבור מה שאירע לאבותינו. וא"כ מי הפקיע החוב ממי שא"א לו להתענות כו' וע' בהר"ן ס"פ ב' דתענית שכו' שד' צומות לאכל הם ולא לתפלה וזעקה כו' א"כ אף מי שא"א לו להתענות חייב לזכור האבל והחורבן כו' וכמ"ש הגד להם את הבית ויכלמו מעונותיהם כו' וא"כ חוב הקריאה בתורה קבוע על חולה ג"כ ממש וכמו ביוה"כ"פ. א"כ כשיש עכ"פ שלשה שמתענין ודאי יש לקרות ויחל. משא"כ בתענית בה"ב בזה ודאי בעינן עשרה: